

W Serengeti – sanktuarium dzikiej przyrody afrykańskiej sawanny trudno jest odnaleźć dawnego człowieka innego niż myśliwego-zbieracza, trudno jest go sobie wyobrazić. A jednak dyskretne świadectwa na ścianach skalnych schronisk i pozornie niedostrzegalne artefakty odbijają dawną obecność pasterzy w tym krajobrazie. Na palcach jednej dłoni policzyć można znane archeologom miejsca pobytu pierwszych społeczności z okresu Neolitu Pasterskiego, tj. sprzed mniej niż 5000 lat. Wyznaczają one jednocześnie najdalej na południe wysunięte rubieże wczesnych społeczności pasterskich, jakie napływały do Afryki Wschodniej z północy.

Wstępne rozpoznanie, jakiego dokonaliśmy w sierpniu 2024 wskazuje na zgoła odmienny obraz – stanowisk tego rodzaju jest znacznie więcej i to zarówno nad rzeką Mbalageti jak i na trawiastych równinach wokół Sametu i Gol Kopjes. Studia nad tymi pozostałościami pomogą lepiej zrozumieć procesy migracji na południe i chronologię rozprzestrzeniania się pierwszych form gospodarki wytwórczej w tej części kontynentu. W naszym projekcie postaramy się również zweryfikować z dawną utrwaloną tezę o środowiskowym motorze tych migracji w środkowym holocenie posiłkując się wiedzą i doświadczeniem w badaniach wczesnego pasterstwa nad Nilem. To stanowi główny cel naszego projektu.

Do badań wykopaliskowych wytypowaliśmy cztery stanowiska w dwu strefach ekologicznych, aby prześledzić potencjalne różnice między nimi. Zamierzamy prowadzić badania szeroko-płaszczyznowe aby dokumentować nie tylko drobne zabytki ale też pozostałości osadnicze – domostwa, paleniska, obiekty zasobowe, być może również pochówki. Wykopaliskom towarzyszyć będą studia nad wykorzystaniem szerszej przestrzeni – preferencji form krajobrazu, odległości od źródeł wody i surowców mineralnych. Precyzyjny wgląd dadzą nam obrazowania z powietrza i modele cyfrowe terenu obecnie i w przeszłości. Do osiągnięcia tego celu wykorzystamy dron zespolony z precyzyjną nawigacją satelitarną (RTK GPS). Nie tylko usprawni to proces pozyskiwania danych ale i sprawi, że będzie on bezpieczniejszy, zarówno dla nas - archeologów jak i dla - bez wątpienia bacznie przyglądającym się nam, zwierząt Serengeti. Szczególną uwagę w naszych studiach poświęcimy zagadnieniom diety – zarówno przez analizy szczątków zwierzęcych jak i roślinnych. Nowoczesny warsztat metodyczny umożliwia nam dużo dokładniejsze niż dotychczas, studia nad zwierzętami udomowionymi, strukturą stad i wykorzystaniem (mięsnym i ukierunkowanym na korzyści przyżyciowe, w tym – mleczność). W analizach tych sięgać będziemy po analizy molekularne i genetyczne – ryzykowne, bo nie stosowane dotąd na materiałach z Afryki Wschodniej, ale dające możliwość znacznie lepszego niż dotychczas konstruowania wizji wczesnych społeczności pasterskich w ich poza-ludzkim wymiarze. W poszukiwaniu reliktyw roślinnych przyjrzymy się makroszczątkom, pyłkom ale i mikrorezyduom na naczyniach ceramicznych i na powierzchni kamiennych żaren.

W skład zespołu badawczego, poza PI odpowiedzialnym za analizy narzędzi kamiennych i koordynacją badań terenowych, wchodzić będą specjaliści archeozoolog, archeobotanik i ceramolog a także operator aparatury pomiarowej RTK GPS. Badania w Serengeti nie mogą odbywać się bez ścisłej kooperacji z badaczami tanzańskimi, od dekad zaangażowanych w tworzenie prahistorycznych obrazów obecności człowieka w prawdziwej kolebce naszego gatunku. Poza bezcenną pomocą formalną i logistyczną, stworzymy też wspólnie okazję do praktycznego rozwijania archeologii Neolitu pasterskiego w N Tanzanii, zapraszając studentów Uniwersytetu Dar es Salaam do uczestnictwa w field-schools podczas trwania wykopalisk.

Rezultaty badań nad dawnymi społecznościami pasterskimi w Serengeti prezentowane będą zarówno pod postacią serii artykułów recenzowanych jak i prezentacji na konferencjach międzynarodowych. Popularyzatorski wymiar projektu to dedykowana strona internetowa i bieżące aktualizacje w mediach społecznościowych.